

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ І ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ

УДК 339.9:332.1

С. М. Капталан

аспірант

Одеський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ РЕГІОНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті досліджено процес розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Проведено рейтингове оцінювання за показниками зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні України. Проаналізовано динаміку та структуру обсягів експорту й імпорту товарів за регіонами України за січень-квітень 2014–2015 рр. Визначено напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у регіонах України, які передбачають активізацію та підвищення експорту. Узагальнено, що ефективний розвиток експортної діяльності має потребу в нарощуванні експортного потенціалу, здійсненні модернізації виробництва інноваційними засобами й організації виробництва широкого спектра конкурентоспроможної продукції українських та зарубіжних виробників.

Ключові слова: зовнішньоекономічні зв'язки, регіональні рівні, експорт, імпорт, аналіз, динаміка, структура, розвиток.

I. Вступ

У сучасних умовах швидкого розвитку основним напрямом перебудови регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні є лібералізація всіх форм міжнародних економічних відносин. Орієнтація національного господарства на ринкові інструменти регулювання соціально-економічних процесів і лібералізацію зовнішньоекономічних відносин як країни, так і її регіонів визначає пріоритетні напрями економічних реформ, одночасно збільшуючи суперечності між національними й регіональними економічними інтересами, основним з яких є максимальна реалізація конкурентних переваг країни та її регіонів у міжнародному поділі праці, і економічним суверенітетом та рівнем економічної безпеки. На території України формується й активно розвивається складна система ринків, у якій разом із національним ринком активно функціонують регіональні. У межах регіональних ринків окреслюються локальні товарні ринки. Таким чином, на сучасному етапі розвитку економіки України, центри тяжіння економічної діяльності повинні перейти із національного на регіональний рівень.

Питання забезпечення реалізації зовнішньоекономічної політики на регіональному рівні висвітлено в працях українських науковців: С. О. Білої, М. П. Бутка, Л. Б. Вардомського, З. С. Варналія, В. М. Гейця, І. Й. Гладія, М. І. Долішнього, Б. Т. Кліяненка, Ю. Г. Козака, В. А. Кравченка, Н. О. Кухарської, В. І. Ляшенка, Ю. В. Макогон, В. М. Осипова, В. І. Пила, В. В. Третяк, М. Г. Чумаченка та ін.

Напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні перебувають у сфері наукового дослідження, що свідчить про актуальність обраної теми.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження етапів розвитку та сучасного стану зовнішньоекономічних зв'язків регіонів, проведення аналізу експорту-імпорту товарів за регіонами й визначення напрямів розвитку їх діяльності.

III. Результати

Принципами здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні законодавством визначено: суверенітет народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; свободу зовнішньоекономічного підприємництва; юридичну рівність та недискримінацію, верховенство закону; захист інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; еквівалентність обміну; неприпустимість демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Процес розвитку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) в Україні поділяють на три етапи.

Перший (1918–1987 рр.) – радянські роки. Зовнішньоекономічні зв'язки колишнього Радянського Союзу в цей період розвивались по-різному, наприклад, в роки “холодної” війни менш інтенсивно. Загалом в період 1960–1985 рр. обсяги зовнішньоторговельного обігу мали стабільну тенденцію до зростання. Починаючи з середини 1980-х рр., обсяги зовнішньоторговельного обігу почали різко скорочуватись. Оскільки основною формою міжнародного економічного співробітництва за часів СРСР була міжнародна торгівля, відчуження безпосередніх виробників від зовнішніх ринків, підприємств

ва не мали права безпосередньо виходити на зовнішні ринки [1, с. 95].

Другий етап (1987–1991 рр.) – роки перебудови економіки. Для цього етапу характерні ліквідація державної монополії на зовнішню торгівлю та зміна принципів організації управління ЗЕД. Відбувалася перебудова зовнішньоторгового апарату на рівні підприємств, регіонів і країни в цілому. Розширено права міністерств і відомств, об'єднань і підприємств для виходу на зовнішній ринок, встановлення прямих зв'язків, розвитку виробничої й науково-технічної кооперації. Головним чином Проблеми цього етапу були зумовлені тим, що підприємства, отримавши право виходу на зовнішній ринок, не володіли належним досвідом ведення експортно-імпортних операцій, достатніми знаннями в галузі ділових відносин і етиці міжнародного бізнесу [1, с. 96].

Третій етап (1991 р. – по теперішній час). Період реформування й ЗЕД, її управління в Україні як суверенній державі. Відбувається формування законодавчої бази у сфері зовнішньоекономічної діяльності, спостерігається зростання обсягів зовнішньоторговельного обігу, розширюється географія зовнішньоекономічних зв'язків [2, с. 67].

Однак, в Україні існує чимало проблем у сфері зовнішньоекономічної діяльності, оскільки структура зовнішньоторговельного обігу, як і раніше, має переважно сировинний характер, а імпорт все ще залишається нерациональним, недостатньо ефективно застосовуються нові форми міжнародної економічної діяльності, зокрема такі, як спільні підприємства з іноземним капіталом. Великої уваги вимагають і такі питання, як створення стабільної правової бази, сприятливого інвестиційного клімату, ефективно системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на рівні підприємства, підвищення якості експортної продукції і багато інших. В усіх країнах світу, особливо з перехідною економікою, де економічні відносини нестабільні, державне втручання в розвиток зовнішньоекономічної діяльності є об'єктивною необхідністю.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється методом розробки і реалізації державної зовнішньоекономічної політики. У сучасних умовах зовнішньоекономічна політика – це система заходів, спрямованих на найбільш сприятливий розвиток економічних, науково-технічних, виробничих зв'язків із зарубіжними країнами, поглиблення й розширення участі України у міжнародному поділі праці з метою вирішення стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни [3].

Метою регулювання зовнішньоекономічної діяльності України є: забезпечення збалансованості економіки й рівноваги внутрішнього ринку країни; стимулювання прогресивних ринкових структурних змін в економіці; створення

сприятливих умов для входження економіки України до системи міжнародного поділу праці.

З метою забезпечення економіки та рівноваги регіонів країни необхідно розвивати їх зовнішньоекономічні зв'язки. Основними видами зовнішньоекономічної діяльності є: зовнішня торгівля (експорт, імпорт товарів, послуг); наукова, науково-технічна, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; міжнародні фінансові операції й операції з цінними паперами; кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; спільна підприємницька діяльність, що включає створення спільних підприємств, проведення спільних господарських операцій, спільне володіння майном; підприємницька діяльність, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності; організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, ярмарок, аукціонів, торгів, конференцій, семінарів та інших подібних заходів, які здійснюються на комерційній основі; товарообмінні (бартерні) операції; орендні операції; операції з придбання, продажу, обміну валюти на валютних аукціонах, біржах, міжбанківському валютному ринку; роботи на контрактній основі фізичних осіб; інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені чинним законодавством [8, с. 421].

Забезпечення економічної безпеки на регіональному рівні пов'язане також з тим, що різні регіони перебувають на різних рівнях розвитку економіки. Значна диференціація регіонів країни сама по собі виступає значною внутрішньою загрозою економічній безпеці, посилює диференціацію регіонів країни стосовно можливостей реалізації їх експортних потенціалів, інвестиційної привабливості, ступеня залежності від імпорту на території регіону.

У сучасних ринкових умовах важливим завданням кожної країни є підвищення обсягів експорту продукції власного виробництва на світовому ринку та збільшення прямих іноземних інвестицій. Наша держава не є винятком у вирішенні цього питання. Україна націлена на більш ефективне включення до системи міжнародного поділу праці і світового товарообміну. Про це свідчить щорічне збільшення обсягів експорту. Але все ж обсяг імпортних операцій товарів перевищує обсяг їх експорту.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) зазвичай прискорюють темпи інноваційного розвитку регіону, сприяють активізації процесів локалізації та формування мережевих компаній. Разом з тим обсяги та динаміка інвестиційних потоків у регіон безпосередньо залежать від його інвестиційної привабливості. У більш привабливих регіонах інвестиційні проекти фінансуються здебільшого за рахунок коштів іноземних інвесторів і фінансових установ, у менш привабливих – за рахунок бюджетних коштів і власних коштів суб'єктів господарювання.

Використовуючи дані, які розміщені на сайті Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАНУ, у табл. 1 наведено дина-

міку рейтингової оцінки за показниками зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні України за 2014–2015 рр.

Таблиця 1

Динаміка рейтингової оцінки за показниками зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні України за 2014–2015 рр.*

Області	Січень-грудень 2014 р.	Січень 2015 р.	Січень-лютий 2015 р.	Січень-березень 2015 р.	Відхилення поточного рейтингу від 2014 р.	Відхилення поточного рейтингу від 1 місяця 2015 р.	Відхилення поточного рейтингу від 2 місяців 2015 р.
Вінницька	8	9	7	8	0	1	-1
Волинська	14	10	10	10	4	0	0
Дніпропетровська	5	4	2	3	2	1	-1
Донецька	4	11	13	11	-7	0	2
Житомирська	10	14	15	14	-4	0	1
Закарпатська	15	17	11	9	6	8	2
Запорізька	6	6	6	4	2	2	2
Івано-Франківська	19	21	21	23	-4	-2	-2
Київська	21	19	20	21	0	-2	-1
Кіровоградська	3	5	4	7	-4	-2	-3
Луганська	17	23	25	25	-8	-2	0
Львівська	12	15	14	16	-4	-1	-2
Миколаївська	2	2	5	2	0	0	3
Одеська	7	7	8	6	1	1	2
Полтавська	18	12	16	17	1	-5	-1
Рівненська	22	18	18	24	-2	-6	-6
Сумська	25	24	22	15	10	9	7
Тернопільська	16	8	9	13	3	-5	-4
Харківська	20	22	23	19	1	3	4
Херсонська	11	13	12	20	-9	-7	-8
Хмельницька	23	25	24	22	1	3	2
Черкаська	24	16	19	18	6	-2	1
Чернівецька	9	3	3	5	4	-2	-2
Чернігівська	13	20	17	12	1	8	5
м. Київ	1	1	1	1	0	0	0

*Сформовано за даними, розміщеними на офіційному сайті Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України [6].

Як видно, за 2014–2015 рр., центральний регіон м. Київ посідав і посідає 1-ше місце, найбільших негативних змін зазнали східні регіони, зокрема: Донецька область із 4-го спустилась на 11-те місце; Луганська – із 17-го на 25-те місце. Також негативних змін зазнали Херсонська область, яка спустилась із 11-го на 20-те місце.

Позитивні й сталі зміни спостерігаються у Волинській області, яка піднялась із 14-го до 10-го місця й утримує такі позиції протягом чотирьох місяців 2015 р. Закарпатська область піднялась із 15-го до 9-го місця.

Проведений аналіз рейтингових оцінок не показує повноцінної картини розвитку зовнішньоекономічних зв'язків на регіональному рівні, оскільки занепад однієї області автоматично

підвищує рейтинг іншої області, при цьому розвитку в останній може не бути.

В основу зовнішньоекономічної діяльності України покладено зовнішньоторговельні операції, які представлені експортом та імпортом товарів та послуг.

Значна взаємозалежність регіонів України від експорту і зростання імпорту, спрямованість значної кількості стратегічно важливих українських підприємств на зовнішні ринки, потребують значного дослідження оцінювання, чіткого розуміння механізмів забезпечення економічної безпеки регіонів країни загалом зовнішньоекономічної безпеки зокрема.

Отже, використовуючи дані Державної служби статистики України, у табл. 2 подано структуру й динаміку обсягів експорту товарів за регіонами України за січень-квітень 2014–2015 рр.

Таблиця 2

Аналіз структури й динаміки обсягів експорту товарів за регіонами України за січень-квітень 2014–2015 рр.*

Назва регіону	2014 р.		2015 р.		Відхилення		
	Тис. дол. США	Питома вага, %	Тис. дол. США	Питома вага, %	тис. дол. США	%	Струк-не, %
Україна	19188635,4	100	12495908,2	100,0	-6692727	-34,88	-
у тому числі							
Вінницька	217915,4	1,1	238724,4	1,9	20809	9,55	0,8
Волинська	201617,3	1,1	207454,6	1,7	5837,3	2,90	0,6
Дніпропетровська	2883108,1	15,0	2280801,4	18,3	-602307	-20,89	3,3
Донецька	3445662,5	18,0	1234825,3	9,9	-2210837	-64,16	-8,1
Житомирська	220531,2	1,1	153010,6	1,2	-67520,6	-30,62	0,1

Продовж. табл.2

Закарпатська	449986,8	2,3	381818,0	3,1	-68168,8	-15,15	0,8
Запорізька	1274415,8	6,6	1030938,1	8,3	-243478	-19,11	1,7
Івано-Франківська	146596,0	0,8	113943,5	0,9	-32652,5	-22,27	0,1
Київська	627660,0	3,3	489217,7	3,9	-138442	-22,06	0,6
Кіровоградська	272868,0	1,4	149499,4	1,2	-123369	-45,21	-0,2
Луганська	1019612,1	5,3	33358,2	0,3	-986254	-96,73	-5
Львівська	460194,0	2,4	325745,0	2,6	-134449	-29,22	0,2
Миколаївська	632262,6	3,3	397314,6	3,2	-234948	-37,16	-0,1
Одеська	639191,9	3,3	542368,3	4,3	-96823,6	-15,15	1
Полтавська	804624,8	4,2	507498,8	4,1	-297126	-36,93	-0,1
Рівненська	164092,3	0,9	125007,9	1,0	-39084,4	-23,82	0,1
Сумська	234934,6	1,2	177695,4	1,4	-57239,2	-24,36	0,2
Тернопільська	100631,3	0,5	117135,5	0,9	16504,2	16,40	0,4
Харківська	660351,5	3,4	381706,2	3,1	-278645	-42,20	-0,3
Херсонська	111807,5	0,6	75643,0	0,6	-36164,5	-32,35	0
Хмельницька	140748,6	0,7	126909,1	1,0	-13839,5	-9,83	0,3
Черкаська	209485,0	1,1	165551,7	1,3	-43933,3	-20,97	0,2
Чернівецька	36471,9	0,2	40345,0	0,3	3873,1	10,62	0,1
Чернігівська	222503,0	1,2	203822,8	1,6	-18680,2	-8,40	0,4
м. Київ	3939859,8	20,5	2926875,4	23,4	-1012984	-25,71	2,9

*Сформовано за даними, розміщеними на офіційному сайті Державної служби статистики України [7], без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, з урахуванням нерозподілених за регіонами поставок нафти сирого та газу природного.

Як видно, загальні обсяги експорту товарів України за січень-квітень 2014–2015 рр. зменшилися на 34,8%, що свідчить про зменшення доходів від продажу товарів іноземним споживачам, суб'єктам господарської діяльності на регіональному рівні; нерозвиненість окремих регіонів та країни в цілому. Найбільше зменшення обсягів експорту припало на східні регіони, зокрема в Луганській області експорт зменшився на 96,73%, Донецькій – на 64,16%, Харківській – на 42,2%, Дніпропетровській – на 20,89%.

Однак у західних регіонах відбулися позитивні зміни, зросли обсяги експорту в Тернопіль-

ській обл. на 16,4%, Чернівецькій – на 10,62%, Волинській – на 2,9%, що свідчить про їх зовнішньоекономічні зв'язки. Також відбулися позитивні зміни у Вінницькій області, в якій обсяги експорту збільшилися на 9,5%.

Окрему увагу звернено на зменшення експорту в м. Києві на 27,71%, яке за загальною структурою експорту за січень-квітень 2015 р. займає 23,4%, такі показники вкрай негативні для сталого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

Наочно структуру наведено на рис. 1, де видно частку обсягів експорту за кожним регіоном за січень-квітень 2015 р.

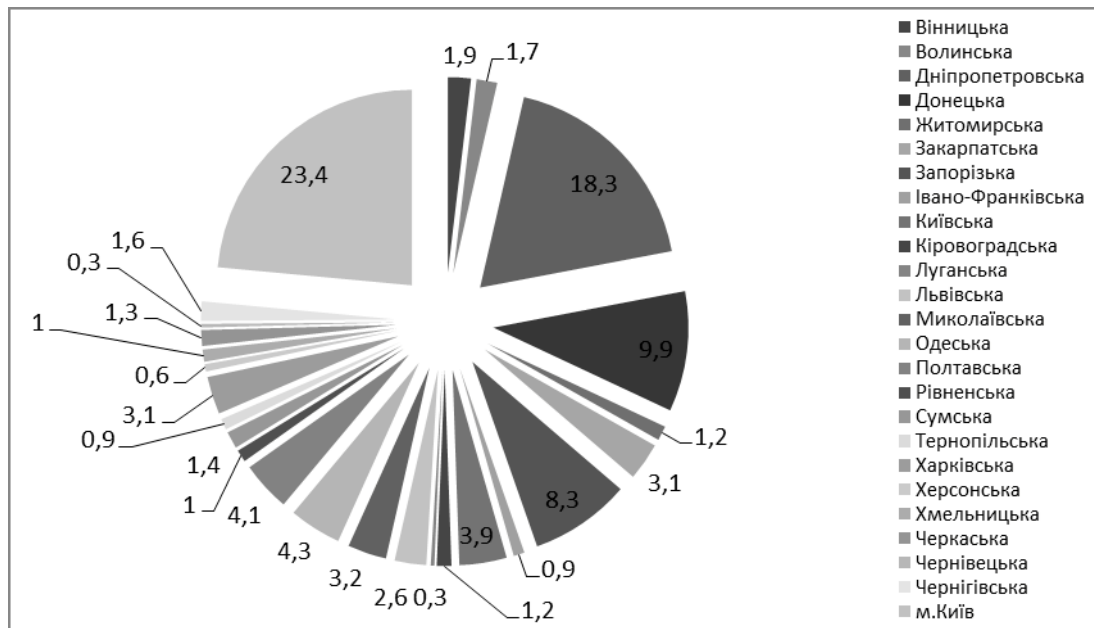

Рис. 1. Структура обсягів експорту товарів за регіонами України за січень-квітень 2015 р., % [7]

Як видно за структурою, саме східні регіони, у яких відбулися зменшення обсягів експорту товарів за січень-квітень 2014–2015 рр. займа-

ють найбільшу частку, зокрема: Дніпропетровська область – 18,3%, Донецька – 9,9%, Запорізька – 8,3%. Експорт у цих регіонах переваж-

но займала продукція металургійних підприємств, зокрема: чорні метали – 63,9%; вироби з чорних металів – 9,8%; мідь і вироби з неї – 2,1%. Частка металургійної продукції в загальному експорті товарів області сягала близько 76%. Основним їх експортером були регіони Російської Федерації, їх частка становила 65,7%. Очевидно, що розвиток зовнішньоекономічних зв'язків цих регіонів найближчим ча-

сом неможливий, тому необхідно акцентувати свою увагу на пошуці напрямів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у західних, північних і південних регіонах та виходити на регіони країн Європейського Союзу.

Проведено аналіз структури й динаміки обсягів імпорту товарів за регіонами України за січень–квітень 2014–2015 рр. (табл. 3).

Таблиця 3

Аналіз структури і динаміки обсягів імпорту товарів за регіонами України за січень–квітень 2014–2015 рр. *

Назва регіону	2014 р.		2015 р.		Відхилення		
	Тис. дол. США	Питома вага, %	Тис. дол. США	Питома вага, %	Тис. дол. США	%	Струк-не, %
Україна	18838002,12	100,0	11898353,22	100,0	-6939649	-36,84	-
у тому числі							
Вінницька	126845,9	0,7	93546,4	0,8	-33299,5	-26,25	0,1
Волинська	213227,8	1,1	166553,8	1,4	-46674	-21,89	0,3
Дніпропетровська	1370542,0	7,3	1008850,9	8,5	-361691	-26,39	1,2
Донецька	858576,2	4,6	391060,3	3,3	-467516	-54,45	-1,3
Житомирська	89876,6	0,5	70838,1	0,6	-19038,5	-21,18	0,1
Закарпатська	550897,5	2,9	331607,6	2,8	-219290	-39,81	-0,1
Запорізька	503739,5	2,7	342326,4	2,9	-161413	-32,04	0,2
Івано-Франківська	151449,1	0,8	87677,1	0,7	-63772	-42,11	-0,1
Київська	1333190,1	7,1	788730,1	6,6	-544460	-40,84	-0,5
Кіровоградська	77252,6	0,4	37034,8	0,3	-40217,8	-52,06	-0,1
Луганська	449915,5	2,4	80222,6	0,7	-369693	-82,17	-1,7
Львівська	752934,7	4,0	512979,6	4,3	-239955	-31,87	0,3
Миколаївська	210599,3	1,1	161822,5	1,4	-48776,8	-23,16	0,3
Одеська	821240,0	4,4	372658,2	3,1	-448582	-54,62	-1,3
Полтавська	343383,8	1,8	260926,9	2,2	-82456,9	-24,01	0,4
Рівненська	72602,9	0,4	54163,9	0,5	-18439	-25,40	0,1
Сумська	158438,8	0,8	116261,1	1,0	-42177,7	-26,62	0,2
Тернопільська	104816,5	0,6	79514,8	0,7	-25301,7	-24,14	0,1
Харківська	622724,4	3,3	374802,4	3,2	-247922	-39,81	-0,1
Херсонська	64154,8	0,3	46267,9	0,4	-17886,9	-27,88	0,1
Хмельницька	110084,4	0,6	73983,0	0,6	-36101,4	-32,79	0
Черкаська	144036,6	0,8	88474,2	0,7	-55562,4	-38,58	-0,1
Чернівецька	32576,3	0,2	23917,6	0,2	-8658,7	-26,58	0
Чернігівська	165730,7	0,9	122565,5	1,0	-43165,2	-26,05	0,1
м. Київ	6887320,8	36,6	4365460,5	36,7	-2521860	-36,62	0,1

**Сформовано за даними, розміщеними на офіційному сайті Державної служби статистики України [7], без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, з урахуванням нерозподілених за регіонами поставок нафти сирого та газу природного.

Як бачимо, загальні обсяги імпорту товарів України за січень–квітень 2014–2015 рр. зменшилися на 36,84%. Найбільше зменшення обсягів імпорту припало на східні регіони, зокрема в Луганській області імпорт зменшився на 82,17%, Донецькій – на 54,45%, в Харківській – на 39,81%, Дніпропетровській – на 26,39%.

У західних регіонах обсяги імпорту зменшились, зокрема: у Тернопільській області на 24,14%, Чернівецькій – на 26,58%, Волинській на 21,89%. Також зменшилися обсяги імпорту у Вінницькій області на 26,25%.

Зменшення обсягів імпорту у регіонах, з одного боку, свідчить про зменшення попиту на іноземні товари, зменшення платоспроможності населення та суб'єктів господарювання, з іншого – може спричинити розвиток власного виробництва й збільшення обсягів експорту.

Загалом для сталого розвитку регіонів необхідно розвивати як експорт, так і імпорт. Ці показники взаємозалежні: якщо зростає імпорт, переважно зростає й експорт [5].

На рис. 2 наведено обсяги експорту–імпорту товарів регіонів України за січень–квітень 2015 рр.

Однак акцентувати увагу необхідно на розвитку експорту. Ефективний розвиток експортної діяльності має потребу в нарощуванні експортного потенціалу, здійсненні модернізації виробництва інноваційними засобами й організації виробництва широкого спектра конкурентоспроможної продукції як українських фірм, так і провідних іноземних виробників, насамперед у галузі електроніки, електротехніки, засобів зв'язку. Це завдання можна вирішити через використання повною мірою встановлених на законодавчому рівні, для окремих регіонів України, спеціального інвестиційного й інноваційного режимів, зокрема шляхом створення необхідних організаційних і економіко-правових умов для діяльності інноваційних та венчурних фондів, кластерних і маркетингових компаній, технопарків, регіональних та галузевих інноваційних компаній [4, с. 139].

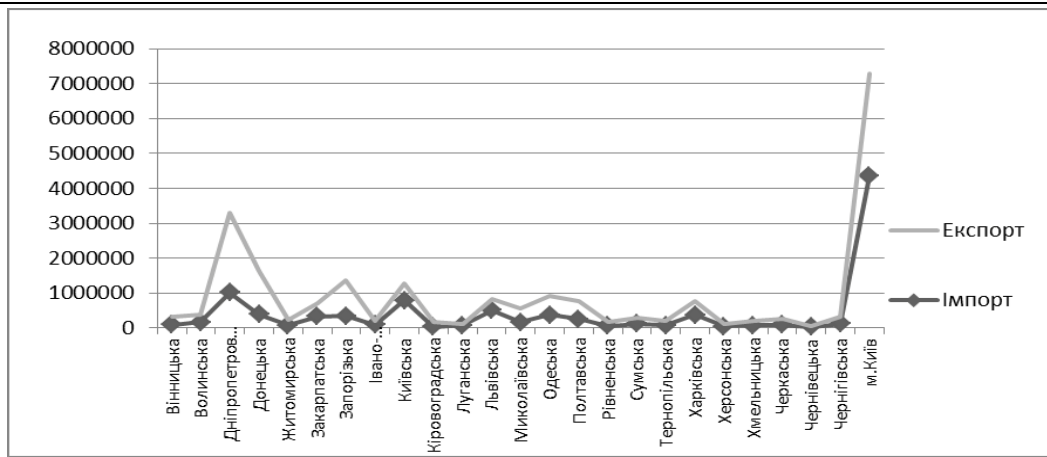

Рис. 2. Обсяги експорту–імпорту товарів за регіонами України за січень–квітень 2015 р. [7]

IV. Висновки

За результатами проведеного дослідження зроблено такі висновки. З метою розвитку та збільшення обсягів експорту в регіонах України необхідно вжити таких заходів: проведення систематичної роботи з вивчення й аналізу експортного потенціалу регіонів, а також динаміки їх конкурентних переваг, тенденцій розвитку торгово-політичної ситуації й кон'юнктури світового ринку для визначення пріоритетів розвитку експорту на наступний рік; проведення моніторингу та аналізу експортної діяльності підприємств для своєчасного визначення й усунення проблем і перешкод розвитку цієї діяльності шляхом ефективної підтримки з боку державних органів; узгодження заходів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, проведення експертизи проектів законів та інших нормативно-правових документів з погляду їхнього впливу на розвиток експортної діяльності підприємств; узгодження заходів щодо стимулювання експорту, які передбачаються регіональними й державними програмами економічного розвитку, подання їх до Верховної Ради України одночасно з проектом державного бюджету.

Список використаної літератури

1. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – Київ : Ін-т екон. прогноз. ; Фенікс, 2003. – С. 95–107.
2. Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність регіону : навч. посіб. / О. А. Єрмакова, Ю. Г. Козак – Одеса, 2013. – 332 с.
3. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991 р. № 959-XII [Електронний ресурс] // Закон Верховної Ради УРСР – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
4. Козік М. О. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів України як чинник активізації просторового розвитку економіки країни / М. О. Козік // Вісник чернігівського державного технологічного університету – 2014. – № 1 (72). – С. 138–143.
5. Курмаєв П. Ю. Аналіз сучасних тенденцій і прогнозування обсягів зовнішньої торгівлі регіонів України [Електронний ресурс] / П. Ю. Курмаєв. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/vamsue_2010_2\(44\)_12%20\(3\)](file:///C:/Users/Admin/Downloads/vamsue_2010_2(44)_12%20(3)).
6. Офіційний сайт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndc-ipr.com.ua/lenta/presentations/1/lenta15.html>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org>.
8. Перенчук О. П. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності України в сучасних умовах / О. П. Перенчук // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. трудов. – Донецк : ДонНУ, 2009. – С. 420–425.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2015.

Капалан С. М. Особенности развития внешнеэкономических связей регионов на современном этапе

В статье исследован процесс развития внешнеэкономической деятельности в Украине. Проведена рейтинговая оценка по показателям внешнеэкономических связей на региональном уровне Украины. Проанализированы динамика и структура объемов экспорта и импорта товаров по регионам Украины за январь–апрель 2014–2015 гг. Определены направления развития внешнеэкономических связей в регионах Украины, предусматривающие активизацию и повышение экспорта. Установлено, что эффективное развитие экспортной деятельности нуждается в наращивании экспортного потенциала, осуществлении модернизации производства инновационными средст-

вами и организации производства широкого спектра конкурентоспособной продукции отечественных и зарубежных производителей.

Ключевые слова: внешнеэкономические связи, региональные уровни, экспорт, импорт, анализ, динамика, структура, развитие.

Kaptalan S. Features of the Regions Foreign Economic Relations at the Present Stage

The article examines the development of the external economic activities in Ukraine, which are grouped in three stages: first – the Soviet years; second – the transition of the economy; the third phase – the period of the reform and development of the external economic activity and its administration in Ukraine. The rating indicators of the external economic relations at the regional level of Ukraine in 2014–2015 are estimated; the results demonstrate that advanced regions, including Donetsk region, Luhansk region, Kherson region in modern conditions fell almost to the last position. The dynamics and structure of Ukraine exports and imports of goods by regions are analyzed; the results of the research showed the development of the western regions and depression of the eastern regions. The interdependence of the exports and imports is determined; the import growth leads to incensement of the exports and vice versa. The directions of the foreign economic relations in the regions of Ukraine are defined. It is emphasized that effective development of the exports requires the extension of the export potential, the modernization of the production by innovative instruments and organization of production of a wide range of competitive products by domestic firms and production of the leading foreign manufacturers, especially in electronics, electrical engineering and communications. The importance of measures that include the development and increment of the regional exports is characterized; thus includes: the conduction of the systematic researches and analysis of the export potential of the regions, the dynamics of their competitive advantages, trends in the development of the trade and political situation of the world market; the determination of the export development priorities for the coming year; the monitoring and analysis of the enterprises export activities to identify and eliminate problems and obstacles of their development through the effective support by public bodies at all levels; the harmonization of the measures of the external economic activity, the examination of the laws and other legal documents in terms of their impact on the development of the enterprises export activities; the coordination of the measures to stimulate exports, provided by the programs of the regional and national economic development and their submit to the Verkhovna Rada of Ukraine simultaneously with the draft state budget.

Key words: foreign economic relations, regional level, export, import, analysis, dynamics, structure, development.